

RTJ 11 Äriühendused ning tütar- ja sidusettevõtete kajastamine

SISUKORD	paragrahvid
EESMÄRK JA KOOSTAMISE ALUSED	1-3
RAKENDUSALA	4-5
MÕISTED	6-10
ÄRIÜHENDUSTE ARVESTUSPÕHIMÕTTED	11-16
OSTUMEETOD	17-50
Ostumeetodi üldreeglid	17-25
Omandatud osaluse soetusmaksumuse määramine	26-32
Omandatud netovara õiglase väärtuse määramine	33-42
Firmaväärtuse arvestus	43-47
Negatiivse firmaväärtuse arvestus	48-50
ÄRIÜHENDUSED ÜHISE KONTROLLI ALL OLEVATE ETTEVÕTETE VAHEL – KORRIGEERITUD OSTUMEETOD	51-58
EMAETTEVÕTTE ÜHINEMINE TÛTARETTEVÕTTEGA	59-61
TÛTAR- JA SIDUSETTEVÕTETE EDASINE KAJASTAMINE	62-65
KAPITALIOSALUSE MEETOD	66-77
KONSOLIDEERIMINE	78-99
Konsolideeritud aruannete koostamine	78-82
Konsolideerimise üldpõhimõtted	83-88
Välismaal asuvate äriüksuste konsolideerimine	89-99
KAJASTAMINE BILANSIS JA KASUMIARUANDES	100-101
LISADES AVALIKUSTATAV INFORMATSIOON	102-103
JÕUSTUMINE	104-105
VÕRDLUS RAHVUSVAHELISTE FINANTSARUANDLUSE STANDARDITEGA (IFRS)	106-110
LISA 1	
LISA 2	

EESMÄRK JA KOOSTAMISE ALUSED

1. Käesoleva Raamatupidamise Toimkonna juhendi RTJ 11 "Äriühendused ning tütar- ja sidusettevõtete kajastamine" eesmärgiks on sätestada reeglid äriühenduste arvestuseks ning tütar- ja sidusettevõtete kajastamiseks Eesti hea raamatupidamistava kohaselt koostatavates konsolideeritud ja emettevõtte raamatupidamise aastaaruannetes. Eesti hea raamatupidamistava on rahvusvaheliselt tunnustatud arvestuse ja aruandluse põhimõtetele tuginev raamatupidamistava, mille põhinõuded kehtestatakse raamatupidamise seadusega ning mida täiendavad Raamatupidamise Toimkonna juhendid.
2. Juhend RTJ 11 lähtub rahvusvahelistest finantsaruandluse standarditest IAS 22 "Äriühendused" ("*Business Combinations*"), IAS 27 "Konsolideeritud finantsaruanded ja tütarettevõtete arvestus" ("*Consolidated Financial Statements and Accounting for Investments in Subsidiaries*"), IAS 28 "Sidusettevõtete arvestus" ("*Accounting for Investments in Associates*") ja IAS 21 "Valuutakursside muutuste mõju" ("*The Effect of Changes in Foreign Exchange Rates*") ning interpretatsioonidest SIC-3, SIC-9, SIC-12, SIC-20, SIC-22 ja SIC-28. Juhend sisaldab viiteid konkreetsetele IASi paragrahvidele, millel juhendi nõuded tuginevad. RTJ 11 võrdlus rahvusvaheliste finantsaruandluse standarditega on toodud paragrahvides 106-110. Valdkondades, kus RTJ 11 ei täpsusta mingit spetsiifilist arvestuspõhimõtet, kuid see on reguleeritud mõnes IFRS-s, on soovitatav lähtuda vastavas IFRS-s kirjeldatud arvestuspõhimõttest.
3. Raamatupidamise aruannete koostamisel tuleb lähtuda olulisuse printsiibist. Väheolulisi objekte võib arvestada ja aruannetes kajastada lihtsustatud viisil.

RAKENDUSALA

4. **Raamatupidamise Toimkonna juhendit RTJ 11 "Äriühendused ning tütar- ja sidusettevõtete kajastamine" tuleb rakendada:**
 - (a) **Äriühenduste arvestusel;**
 - (b) **Positiivse ja negatiivse firmaväärtuse arvestusel ja kajastamisel;**
 - (c) **Tütar- ja emettevõtte ühinemise kajastamisel;**
 - (d) **Tütar- ja sidusettevõtete kajastamisel konsolideeritud ja konsolideerimata aruannetes; ja**
 - (e) **Konsolideeritud aruannete koostamisel.**
5. Käesolevat juhendit rakendatakse eelkõige äriühingutest tütar- ja sidusettevõtete omandamisel ja edasisel kajastamisel investori aruannetes. Käesolevas juhendis kirjeldatud põhimõtteid rakendatakse ka mitte-äriühingutest organisatsioonide ja asutuste omandamisel ja edasisel kajastamisel investori aruannetes, niivõrd, kui võrd antud juhend ei ole vastuolus muude antud raamatupidamiskohustuslaste arvestust reguleerivate õigusaktidega ning tagab õige ja õiglase esituse.

MÕISTED

6. Käesolevas juhendis kasutatakse mõisteid alljärgnevas tähenduses (IAS 22p8; 27p6; 28p3):

Äriühendus on majandustehing, mille tulemusena:

- (a) üks ettevõtte saavutab teise ettevõtte üle kontrolli või olulise mõju (näiteks piisavalt suure hulga teise ettevõtte aktsiate omandamise teel) või suurendab oma osalust sellises ettevõttes; või
- (b) üks ettevõtte omandab enamuse teise ettevõtte või äriüksuse varadest ja kohustustest (netovarast) ning võtab üle tema majandustegevuse.

Kontroll (valitsev mõju) on võime otsustada teise ettevõtte (tütarettevõtte) finants- ja äripoliitika üle.

Oluline mõju on võime osaleda investeerimisobjekti (sidusettevõtte) finants- ja äritegevust puudutavate otsuste langetamisel, omamata kontrolli nende otsuste üle.

Sidusettevõtte on ettevõtte, mille üle investoril on oluline mõju ja mis ei ole investori tütarettevõtte.

Tütarettevõtte on ettevõtte, mille tegevust kontrollib teine ettevõtte (mida nimetatakse emettevõtteks).

Emettevõtte on ettevõtte, millel on üks või enam tütarettevõtet .

Kontsern on emettevõtte koos kõigi tema tütarettevõtetega.

Konsolideeritud raamatupidamisaruanded on kontserni raamatupidamisaruanded, mis on esitatud nii, nagu oleks tegemist ühe ettevõttega.

Vähemusosalus on see osa tütarettevõtte aruandeaasta puhaskasumist või -kahjumist ja netovarast, mis ei kuulu otseselt ega kaudselt (teiste tütarettevõtete kaudu) emettevõttele.

Õiglane väärtus on summa, mille eest on võimalik vahetada vara või arveldada kohustust teadlike, huvitatud ja sõltumatute osapoolte vahelises tehingus.

Monetaarne vara on raha ja muu finantsvara (näiteks nõuded ja võlakirjad), mida arveldatakse varem kindlaksmääratud summas rahas.

7. Käesolev juhend lähtub mõistete “sidusettevõtte”, “tütarettevõtte”, “emettevõtte” ja “kontsern” defineerimisel rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite ja raamatupidamise seaduse¹ käsitlusest, mis defineerivad ülaltoodud mõisteid läbi

¹ Raamatupidamise seaduses kasutatakse mõistete “tütarettevõtte”, “emettevõtte” ja “kontsern” asemel mõisteid “konsolideeritav üksus”, “konsolideeriv üksus” ja “konsolideerimisgrupp”, et eristada neid Äriseadustikus kasutatavatest mõistetest “tütarettevõtja”, “emettevõtja” ja “kontsern” ning kohaldada neid ka mitte-äriühingutele. Käesolevas juhendis kasutatakse mõisteid “tütarettevõtte”, “emettevõtte” ja

valitseva või olulise mõju, sõltumata sellest, kas ja kui suur on osalus teise ettevõtte aktsia- või osakapitalis. Seega võivad mõistete “tütarettevõtte”, “emaettevõtte” ja “kontsern” tähendused käesolevas RT juhendis teatud juhtudel erineda mõistete “tütarettevõtja”, “emaettevõtja” ja “kontsern” tähendustest Äriseadustikus.

8. Käesoleva juhendi kohaselt loetakse tütarettevõtteks kõiki ettevõtteid, mida kontrollitakse teise ettevõtte (emaettevõtte) poolt. Kontrolli olemasolu eeldatakse juhul, kui emaettevõtte omanduses on otse või tütarettevõtete kaudu rohkem kui 50% tütarettevõtte hääleõigusest, välja arvatud erandjuhud, kui on võimalik selgelt tõendada, et sellise hääleõigusega ei kaasne kontrolli. Kontroll eksisteerib ka siis, kui emaettevõttele kuulub tütarettevõttes 50% või vähem hääleõigusest, kuid emaettevõtte (IAS 27p12):
 - (a) omab tegelikku kontrolli rohkem kui 50% hääleõiguse üle kokkuleppe alusel teiste investoritega;
 - (b) kontrollib ettevõtte finants- ja tegevuspoliitikat teatud lepingu või kokkuleppe alusel;
 - (c) suudab määrata või tagasi kutsuda enamust tegevjuhtkonna ja kõrgema juhtorgani (näit. äriühingu juhatuse ja nõukogu) liikmetest; või
 - (d) suudab määrata tegevjuhtkonna ja kõrgema juhtorgani koosolekute otsuseid.

9. Käesoleva juhendi kohaselt loetakse sidusettevõteteks kõiki ettevõtteid, mille üle investorettevõtte omab olulist mõju, kuid mis ei allu tema kontrollile. Olulise mõju olemasolu eeldatakse juhul, kui investorettevõtte omanduses on otse või tütarettevõtete kaudu rohkem kui 20% sidusettevõtte hääleõigusest, välja arvatud erandjuhud, kui on võimalik selgelt tõendada, et sellise hääleõigusega ei kaasne olulist mõju. Erandjuhtudel võib oluline mõju esineda ka väiksema kui 20%-lise osaluse korral. Olulise mõju olemasolu iseloomustavad tavaliselt järgmised asjaolud (IAS 28p4-5):
 - (a) esindatus investeerimisobjekti tegevjuhtkonnas või kõrgemas juhtorganis;
 - (b) osalemine investeerimisobjekti äripoliitiliste otsuste tegemisel;
 - (c) olulised tehingud investori ja investeerimisobjekti vahel;
 - (d) investori ja investeerimisobjekti juhtkondade osaline kattumine;
 - (e) tehnilise informatsiooni vahetamine investori ja investeerimisobjekti vahel.

10. Kuigi enamasti on tütar- ja sidusettevõteteks äriühingud, võivad teatud juhtudel tütar- ja sidusettevõtte definitsioonile vastata ka mitte-äriühingud (näiteks sihtasutused ja mittetulundusühingud). Kontrolli ja olulise mõju määramisel mitte-äriühingutes lähtutakse lisaks eelpool nimetatud kriteeriumitele ka asjaolust, millisele raamatupidamiskohustuslasele lähevad üle mitte-äriühingu varad selle likvideerimisel.

“kontsern” samades tähendustes nagu raamatupidamise seaduses mõisteid “konsolideeritav üksus”, “konsolideeriv üksus” ja “konsolideerimisgrupp”.

ÄRIÜHENDUSTE ARVESTUSPÕHIMÕTTED

11. *Äriühendusi kajastatakse ostumeetodil, välja arvatud ühise kontrolli all olevate ettevõtete vahel toimuvad äriühendused, mida kajastatakse korrigeeritud ostumeetodil. (IAS 22p17; 22p7; SIC-9p4).*
12. Kõiki sõltumatute osapoolte vahel toimuvaid äriühendusi kajastatakse ostumeetodil. Ostumeetodi rakendamist on kirjeldatud paragrahvides 17-50.
13. Juhul, kui äriühendus toimub ettevõtete vahel, mida kontrollib üks ja sama isik või üks ja sama rühm isikuid, ei pruugi äriühendus toimuda turutingimustel, mistõttu tavapärase ostumeetodi rakendamine ei pruugi objektiivselt peegeldada toimunud tehingu sisu. Ühise kontrolli all olevate ettevõtete vahel toimuvaid äriühendusi kajastatakse korrigeeritud ostumeetodil. Korrigeeritud ostumeetodi rakendamist on kirjeldatud paragrahvides 51-58.
14. Äriühenduse käigus võidakse omandada teise ettevõtte aktsiaid (osasid) või teise ettevõtte varasid ja kohustusi. Asjaolu, kas äriühenduse käigus omandatakse teise ettevõtte aktsiaid (osad) või varad ja kohustused, ei mõjuta äriühenduse arvestuspõhimõtet ega kajastamispõhimõtteid konsolideeritud aruannetes. Konsolideerimata aruannetes kajastatakse omandatud aktsiaid kapitaliosaluse meetodil, omandatud varad ja kohustused aga liidetakse rida-realt omandava ettevõtte bilanssi. (IAS 22p3-4).
15. Äriühenduse tulemusena võivad äriühenduses osalevad ettevõtted ühineda juriidiliselt üheks ettevõtteks, kuid nad võivad jätkata oma äritegevust ka eraldi juriidiliste isikutena, kas ema- ja tütarettvõttena või investor- ja sidusettevõttena. Asjaolu, kas äriühenduses osalevad ettevõtted ühinevad juriidiliselt või jätkavad tütar- ja emaettevõttena, ei mõjuta äriühenduse arvestuspõhimõtet ega kajastamispõhimõtteid konsolideeritud aruannetes. Konsolideerimata aruannetes kaasatakse ettevõtete juriidilisel ühinemisel ühendatava ettevõtte varad ja kohustused rida-realt ühendava ettevõtte bilanssi; ettevõtete jätkamisel eraldi juriidiliste isikutena kajastatakse omandatud aktsiaid kapitaliosaluse meetodil. (IAS 22p5).
16. Emaettevõtte ühinemine tema 100%-lise tütarettvõttega ei ole äriühendus käesoleva juhendi mõistes, kuna ühinemise tagajärjel emaettevõtte osalus tütarettvõtte netovaras ei muutu. Selliste ühinemiste mõju emaettevõtte raamatupidamise aruannetele on käsitletud käesoleva juhendi paragrahvides 59-61.

OSTUMEETOD

Ostumeetodi üldreeglid

17. ***Ostumeetodi rakendamisel kajastatakse omandatud osalust teises ettevõttes algselt omandatud osaluse soetusmaksumus. Soetusmaksumus jagatakse omandatud varade ja kohustuste (ehk omandatud netovara) õiglasele väärtustele; vahet omandatud osaluse soetusmaksumuse ja omandatud netovara õiglase väärtuse vahel kajastatakse (positiivse või negatiivse) firmaväärtusena.***
18. Ostumeetodi rakendamist iseloomustab järgmine valem:
Omandatud osaluse soetusmaksumus
- Omandatud netovara õiglane väärtus
= Firmaväärtus
19. Omandatud osaluse soetusmaksumuse arvestust on käsitletud käesoleva juhendi paragrahvides 26-32; omandatud netovara õiglase väärtuse määramist paragrahvides 33-42 ning firmaväärtuse arvestust paragrahvides 43-50.
20. ***Ostumeetodit rakendatakse omandamise kuupäeva seisuga. Selle kuupäeva seisuga määratakse omandatud osaluse soetusmaksumus, omandatud netovara õiglane väärtus ja tekkinud (positiivne või negatiivne) firmaväärtus. (IAS 22p19).***
21. Tütarettevõtte omandamise kuupäevaks loetakse päeva, millal sisuline kontroll omandatava ettevõtte netovarade ja tegevuse üle läheb üle omandajale. Üldjuhul läheb sisuline kontroll üle alates päevast, millal omandaja saavutab ülekaalu omandatud ettevõtte juhtorganites ning suudab kontrollida juhatuse, nõukogu või sarnase juhtorgani otsuseid. (IAS 22p20).
22. Lähtudes olulisuse printsiibist võib ostumeetodi rakendamisel aluseks võtta ka omandamise kuupäevale lähima kuulõpu bilansi, juhul, kui see ei erine oluliselt omandamise kuupäeva bilansist.
23. ***Alates omandamise kuupäevast kajastab omandav ettevõtte osalust omandatud ettevõtte varades ja kohustustes ning tekkinud firmaväärtust oma bilansis ning osalust omandatud ettevõtte tuludes ja kuludes oma kasumiaruandes. (IAS 22p19).***
24. Juhul, kui äriühenduses osalevad ettevõtted ühinevad üheks juriidiliseks isikuks (või kui aktsiate asemel omandatakse teise ettevõtte varad ja kohustused), hakkab omandav ettevõtte alates omandamise kuupäevast kajastama oma bilansis omandatud ettevõtte varasid, kohustusi ja tekkinud firmaväärtust ning oma kasumiaruandes omandatud ettevõtte tulusid ja kulusid.
25. Juhul, kui äriühenduses osalevad ettevõtted jätkavad eraldi juriidiliste isikutena, toimub omandamise kuupäevale järgnev omandatud osaluste kajastamine kas kapitaliosaluse meetodil (konsolideerimata aruannetes) või konsolideerimise teel (tütarettevõtted konsolideeritud aruannetes). Kapitaliosaluse meetodil kajastatakse osalust omandatud ettevõtte varades ja kohustustes ning tekkinud firmaväärtust

bilansis netosummana ühel real ning osalust omandatud ettevõtte tuludes ja kuludes kasumiaruandes netosummana ühel real. Konsolideerimisel kajastatakse omandatud ettevõtte varasid, kohustusi, tekkinud firmaväärtust ja vähemusosalusele kuuluvat osa netovaradest kõiki eraldi bilansiridadel ning omandatud ettevõtte tulusid, kulusid ja vähemusosalusele kuuluvat kasumit kõiki eraldi kasumiaruande ridadel.

Omandatud osaluse soetusmaksumuse määramine

26. ***Omandatud osaluse soetusmaksumuseks loetakse omandamisel makstava raha summat või muu üleantava tasu õiglast väärtust ning omandamisega otseselt seotud väljaminekuid. (IAS 22p21).***
27. Juhul, kui osaluse omandamisel tasutakse järelmaksuga, loetakse soetusmaksumuseks makstava tasu nüüdisväärtust (IAS 22p23).
28. Juhul, kui osaluse omandamine toimub sellel eesmärgil emiteeritud omandaja aktsiate eest, loetakse soetusmaksumuseks emiteeritud aktsiate õiglast väärtust. Õiglase väärtuse parimaks indikatsiooniks on aktsiate turuhind. Juhul, kui omandava ettevõtte aktsiate turuhind ei ole usaldusväärset määratletav, kasutatakse soetusmaksumuse määramisel ühte alljärgnevatest meetoditest, sõltuvalt kumb annab usaldusväärsema tulemuse (IAS 22p24):
 - (a) Omandamisel emiteeritavate aktsiate proportsionaalne osalus omandava ettevõtte õiglasest väärtuses (näiteks hinnatuna diskonteeritud rahavoogude meetodil); või
 - (b) Omandatud aktsiate proportsionaalne osalus omandatava ettevõtte õiglasest väärtuses (näiteks hinnatuna diskonteeritud rahavoogude meetodil).
29. Näideteks omandamisega otseselt seotud väljaminekutest on nõustajatele makstud tasud (näiteks omandatava ettevõtte due diligence'i eest), notaritasud, riigilõivud ja muud kulutused, ilma milleta ei oleks tehing tõenäoliselt aset leidnud. (IAS 22p25).
30. ***Juhul, kui osaluse omandamisel makstav tasu sõltub teatud lisatingimustest, hinnatakse omandamise kuupäeval nende lisatingimuste tõenäolist mõju ostuhinnale ja kajastatakse omandatud osaluse soetusmaksumuses. (IAS 22p65-66). Hilisemaid ostuhinna korrigeerimisi kajastatakse firmaväärtuse korrigeerimisena. (IAS 22p67-69).***
31. Näideteks ostuhinda mõjutavatest lisatingimustest on tasu sõltumine omandatava ettevõtte käibest, kasumist, EBIDTA-st või muudest näitajatest teatud perioodi jooksul pärast omandamist.
32. Soetusmaksumuse määramisel võetakse arvesse lisatingimustest tulenevat tõenäolist täiendavat tasu, välja arvatud juhul, kui seda ei ole võimalik usaldusväärset hinnata. Juhul, kui omandamise kuupäeval tehtud esialgne hinnang osutub ebatäpseks, korrigeeritakse täiendava informatsiooni selgumisel (positiivset või negatiivset) firmaväärtust.

Omandatud netovara õiglase väärtuse määramine

33. **Omandatud netovara õiglase väärtuse moodustavad omandatud ettevõtte varade ja kohustuste (koos võimalike restruktureerimiseraldistega) õiglased väärtused, millest on maha arvatud vähemusosalusele kuuluv osa netovara õiglasest väärtusest. (IAS 22p26; 22p34).**
34. Omandatud netovara õiglase väärtus leitakse järgnevalt:
Omandatud varad nende õiglasest väärtuses
- Omandatud kohustused ja restruktureerimiseraldised nende õiglasest väärtuses
- Vähemusosalusele kuuluv osa omandatud varade ja kohustuste õiglasest väärtuses
= Omandatud netovara õiglase väärtus
35. **Soetusmaksumuse jagamiseks omandatud varade ja kohustuste õiglasele väärtusele koostatakse ostuanalüüs.**
36. Ostuanalüüs on äriühenduse kajastamisel raamatupidamise algdokumendiks. Ostuanalüüs peab vastama raamatupidamise seaduses sätestatud algdokumendi nõuetele ning peab sisaldama alljärgnevat andmeid:
- (a) Omandatava ettevõtte nimi ja omandamise kuupäev;
 - (b) Omandatud varade ja kohustuste bilansilised väärtused;
 - (c) Omandatud varade ja kohustuste õiglased väärtused ning nende hindamise alused;
 - (d) Vähemusosalusele kuuluv osa omandatud varade ja kohustuste õiglasest väärtuses;
 - (e) Omandatud netovara õiglase väärtus;
 - (f) Omandatud osaluse soetusmaksumus;
 - (g) Tekkinud positiivne või negatiivne firmaväärtus ja selle kulusse või tulusse amortiseerimise periood.
37. Omandatud ettevõtte varade ja kohustuste õiglase väärtuste hindamisel ning võimalike restruktureerimiseraldiste kajastamisel ostuanalüüsis lähtutakse alljärgnevatest üldreeglitest (IAS 22p39):
- (a) Väärtpaberid – turuväärtuses; juhul, kui turuväärtus ei ole teada, siis õiglase väärtus hinnatuna mõne muu hindamismudeli alusel (näiteks diskonteeritud rahavoogude meetodil);
 - (b) Nõuded – tõenäoliselt laekuva rahasumma nüüdisväärtuses (lühiajalisi nõudeid ei ole vaja diskonteerida; pikaajalisi nõudeid diskonteeritakse turuintressiga);
 - (c) Varud:
 - i) kaubad ja tooted - müügihinnas, miinus müügikulud ja omandatava ettevõtte normaalne kasumimarginaal sarnaste toodete müügil;
 - ii) lõpetamata toodang - müügihinnas, miinus toote valmistamiseks vajalikud kulutused, müügikulud ja omandatava ettevõtte normaalne kasumimarginaal sarnaste toodete müügil;

- iii) toore ja materjalid – asendusmaksumuses;
 - (d) Maa ja hooned – turuväärtuses;
 - (e) Muu põhivara – turuväärtuses; juhul kui turuväärtus pole usaldusväärselt määratav, siis amortiseeritud asendusmaksumuses
 - (f) Immateriaalne vara – summas, mida ettevõtte oleks nõus nende varade eest maksma sõltumatute osapoolte vahelises tehingus; välja arvatud juhul, kui immateriaalse vara objektiga kaubeldakse aktiivselt turul, võetakse immateriaalset vara ostuanalüüsis arvesse ainult sellises summas, mis ei tekita negatiivset firmaväärtust (IAS 22p40).
 - (g) Kohustused – maksmisele kuuluva rahasumma nüüdiseväärtuses (lühiajalisi kohustusi ei ole vaja diskonteerida; pikaajalisi kohustusi diskonteeritakse turuintressiga);
 - (h) Eraldised – summas, mis on tõenäoliselt vajalik eraldisega seotud kohustuse rahuldamiseks; omandamisega kaasnevate restruktureerimiste suhtes moodustatavaid eraldisi võetakse ostuanalüüsis arvesse ainult juhul, kui on täidetud kõik juhendis RTJ 8 restruktureerimiseraldiste moodustamiseks sätestatud tingimused (IAS 22p31).
38. Kuigi omandatud netovara õiglase väärtuse määramisel ei oma omandatud varade ja kohustuste “vanad” bilansilised väärtused teoreetiliselt mingit tähtsust, on need praktikas sageli aluseks ostuanalüüsi koostamisel, kuna varade ja kohustuste bilansilised väärtused võivad olla lähedased nende õiglastele väärtustele. Seetõttu võetakse ostuanalüüsi koostamisel tihti aluseks varade ja kohustuste bilansilised väärtused omandatud ettevõttes enne äriühenduse toimumist ning korrigeeritakse neid vajadusel erinevustega võrreldes nende õiglase väärtustega. Näide ostuanalüüsi koostamisest on toodud käesoleva juhendi Lisas 1.
39. Juhul, kui äriühenduse käigus omandatakse aktsiad, mitte netovara, ning omandatud tütarettevõtte jääb eraldi juriidilise isikuna edasi eksisteerima, ei kajastata ostuanalüüsis tehtavaid korrigeerimisi omandatud tütarettevõtte aruannetes. Omandava ettevõtte konsolideeritud aruannetes kajastatakse omandatud varasid ja kohustusi nende “uutes”, ostuanalüüsis määratud õiglastes väärtustes. Omandava ettevõtte konsolideerimata aruannetes võetakse korrigeerimiste mõju arvesse kapitaliosaluse meetodi rakendamisel. Ostuanalüüsi käigus tehtud korrigeerimiste mõju kapitaliosaluse meetodile ja konsolideeritud aruannetele on illustreeritud käesoleva juhendi Lisas 1.
40. Näide vähemusosalusele kuuluva osa arvutamisest ostuanalüüsis ning vähemusosaluse edasisest kajastamisest kapitaliosaluse meetodil ja konsolideeritud aruannetes on toodud käesoleva juhendi Lisas 1.
41. ***Juhul, kui pärast ostuanalüüsi koostamist selgub, et omandatud ettevõtte varade ja kohustuste tegelikud õiglased väärtused erinevad ostuanalüüsis hinnatud õiglastest väärtustest (või ostuanalüüsis olid teatud varad ja kohustused jäetud***

üldse arvesse võtmata), tuleb korrigeerida omandatud varade ja kohustuste bilansilisi väärtusi ning:

- (a) Kuni esimese äriühendusele järgneva majandusaasta lõpuni korrigeerida ühtlasi ostuanalüüsis kajastatud firmaväärtust;**
- (b) Hilisemaid korrigeerimisi kajastada aruandeperioodi tulu või kuluna. (IAS 22p71).**

42. Juhul, kui äriühenduse toimumise aastale järgneva majandusaasta jooksul ilmneb, et omandamise kuupäeval erinesid teatud varade või kohustuste õiglased väärtused ostuanalüüsis hinnatud väärtustest, viiakse läbi ostuanalüüsi korrigeerimine. Korrigeerimise käigus arvutatakse ümber ka äriühenduses tekkinud firmaväärtuse soetusmaksumus ning korrigeerimise kuupäevaks kogunenud firmaväärtuse akumulieeritud amortisatsioon. Ostuanalüüsi korrigeerimiste mõju ei kajastata tagasiulatuvalt eelmiste perioodide võrdlusandmete korrigeerimisena, vaid korrigeerimiste netomõju kajastatakse korrigeerimisperioodi kasumiaruandes (SIC-22p7).

Firmaväärtuse arvestus

43. ***Firmaväärtus on positiivne vahe omandatud osaluse soetusmaksumuse ja omandatud netovara õiglase väärtuse vahel. Firmaväärtust kajastatakse immateriaalse varana ning amortiseeritakse kulusse omandatud äritegevuse eeldatava kasuliku eluea jooksul. (IAS 22p44).***
44. Firmaväärtuse kasuliku eluea hindamisel võetakse arvesse omandatud äritegevuse ning vastava majandusharu stabiilsust ja eeldatavat kasulikku eluiga ning võimalikke arenguid vastava majandusharu turusituatsioonis. Kuna väga pikas perspektiivis muutub firmaväärtusest tuleneva majandusliku kasu hindamine suhteliselt ebausaldusväärseks, eeldatakse, et firmaväärtuse kasulik eluiga ei ületa üldjuhul 20 aastat. (IAS 22p48-49).
45. Erandina tohib firmaväärtust amortiseerida pikema perioodi jooksul kui 20 aastat, juhul, kui on veenvaid tõendeid selle kohta, et omandatud äritegevuse kasulik eluiga on pikem kui 20 aastat. Juhul, kui firmaväärtust amortiseeritakse pikema perioodi jooksul kui 20 aastat, on ettevõtte kohustatud igal bilansipäeval hindama firmaväärtuse kaetavat väärtust, veendumaks, et see ei ole vähenenud alla bilansilise väärtuse. (IAS 22p50; 22p56).
46. Firmaväärtuse amortiseerimisel kasutatakse lineaarset meetodit. (IAS 22p45; 22p52)
47. Firmaväärtus hinnatakse alla tema kaetavale väärtusele, juhul kui see on väiksem bilansilisest jääkväärtusest. Firmaväärtuse kaetava väärtuse määramisel lähtutakse juhendis RTJ 5 "Materiaalne ja immateriaalne põhivara" kirjeldatud vara väärtuse testist. (IAS 22p55).

Negatiivse firmaväärtuse arvestus

48. *Negatiivne firmaväärtus on negatiivne vahe omandatud osaluse soetusmaksumuse ja omandatud netovara õiglase väärtuse vahel. (IAS 22p59).*
49. Negatiivne firmaväärtus tekib olukordades, kus omandatud osaluse soetusmaksumus on väiksem kui omandatud netovara õiglane väärtus. Sõltumatute osapoolte vahelistes tehingutes tekib sellist olukorda suhteliselt harva. Seetõttu tuleks enne negatiivse firmaväärtuse kajastamist omandava ettevõtte bilansis veenduda, et negatiivse firmaväärtuse tekkimine ei ole tingitud ühest alljärgnevast põhjusest:
- (a) Äriühendus toimus ühise kontrolli all olevate ettevõtete vahel, mistõttu ostuhind ei peegelda omandatud ettevõtte tegelikku väärtust. Sellises olukorras tuleb tavapärase ostumeetodi asemel rakendada korrigeeritud ostumeetodit (vt. paragrahvid 51-58).
 - (b) Ostuanalüüsis on omandatud varade õiglased väärtused ülehinnatud või omandatud kohustuste õiglased väärtused alahinnatud. Sellises olukorras tuleb esmalt korrigeerida ostuanalüüsi. (IAS 22p60).
50. *Negatiivset firmaväärtust kajastatakse bilansis negatiivse varana (samas bilansirühmas positiivse firmaväärtusega) ning amortiseeritakse tulusse järgnevalt (IAS 22p61-64):*
- (a) *see osa negatiivsest firmaväärtusest, mis on põhjendatav juba ostuplaanis prognoositud omandatud ettevõtte kahjumitega ostujärgsetel aastatel, kajastatakse tuluna samadel perioodidel, kui prognoositud kahjumid tekivad (kui ostujärgsetel aastatel prognoositud kahjumeid ei teki, siis kajastatakse vastavat osa negatiivsest firmaväärtusest käesoleva paragrahvi punkti (b) kohaselt);*
 - (b) *ülejääänud osa negatiivsest firmaväärtusest kajastatakse tuluna järgnevalt:*
 - i) *Omandatud ettevõtte mitte-monetaarsete varade õiglast väärtust mitteületav osa negatiivsest firmaväärtusest amortiseeritakse tulusse omandatud amortiseeritavate varade järelejäänud keskmise eluea jooksul; ja*
 - ii) *Omandatud ettevõtte mitte-monetaarsete varade õiglast väärtust ületav osa negatiivsest firmaväärtusest kajastatakse tulus koheselt.*

Näide – negatiivse firmaväärtuse arvestus

Ettevõtte A ostab 1.01.2003 100% kahjumit tootva ettevõtte B aktsiatest, makstes nende eest 4,000 tuhat krooni. Omandatava ettevõtte varade ja kohustuste õiglasel väärtused on järgmised (tuhandetes kroonides):

Nõuded	8,000
Põhivara	<u>2,000</u>
	10,000
Kohustused	<u>(3,000)</u>
Netovara	7,000

Omandatud põhivara järelejäänud kaalutud keskmine eluiga on 10 aastat. Ettevõtte A on oma ostuplaanis arvestanud sellega, et tõenäoliselt on omandatud ettevõtte majandustulemuseks 2003. aastal 700 tuhat krooni kahjumit, 2004.a. 200 tuhat krooni kahjumit ning pärast seda peaks ettevõtte B restruktureerimiskava õnnestumise korral jõudma kasumisse.

Ettevõtte B omandamisel koostatav ostuanalüüs näeb kokkuvõtlikult välja järgmine:

Soetusmaksumus	4,000
Netovara väärtus	<u>7,000</u>
Negatiivne firmaväärtus	-3,000

Tekkinud negatiivne firmaväärtus summas 3,000 tuhat krooni kajastatakse vastavalt käesoleva juhendi paragrahvile 50 tulus järgmistel perioodidel:

- Prognoositava kahjumi katteks planeeritud osa (900) - amortiseeritakse tulusse 1.aastal 700 ja 2.aastal 200.
- Ülejäänud osa negatiivsest firmaväärtusest (2,100), mis ei ületa omandatud mitte-monetaarsete varade õiglast väärtust (2,000) – amortiseeritakse tulusse omandatud amortiseeritavate varade järelejäänud eluea ehk järgmise 10 aasta jooksul (200 aastat);
- Ülejäänud osa negatiivsest firmaväärtusest (2,100), mis ületab omandatud mitte-monetaarsete varade õiglast väärtust (2,100-2,000=100) – kajastatakse kohe tuluna.

Ülevaatlikult kajastatakse negatiivset firmaväärtust tulus järgmistel perioodidel:

2003	2004	2005-2012	Kokku
700 + 200 + 100 = 1,000	200 + 200 = 400	200	3,000

Veel tulusse kandmata negatiivse firmaväärtuse jääki kajastatakse bilansis negatiivse varana.

ÄRIÜHENDUSED ÜHISE KONTROLLI ALL OLEVATE ETTEVÕTETE VAHEL – KORRIGEERITUD OSTUMEETOD

51. *Korrigeeritud ostumeetodi rakendamisel kajastatakse omandatud osalust teises ettevõttes omandatud netovara bilansilises väärtuses (st. nagu omandatud varad ja kohustused olid kajastatud omandatud ettevõtte bilansis). Vahet omandatud osaluse soetusmaksumuse ja omandatud netovara bilansilise väärtuse vahel kajastatakse omandava ettevõtte omakapitali vähenemise või suurenemisena.*
52. Korrigeeritud ostumeetodi rakendamist iseloomustab järgmine valem:
Omandatud osaluse soetusmaksumus
- Omandatud netovara bilansiline väärtus
= Omakapitali vähenemine või suurenemine
53. Korrigeeritud ostumeetodit rakendatakse ühise kontrolli all olevate ettevõtete vahel toimuvate äriühenduste kajastamisel. Selliste äriühenduste puhul ei pruugi äriühendus toimuda turutingimustel, mistõttu tavapärase ostumeetodi rakendamine võib moonutada toimunud tehingu sisu. Nii näiteks ei pruugi ühise kontrolli all olevate ettevõtete vahelistes tehingutes ostuhind kajastada omandatud ettevõtte tegelikku väärtust. Sellest tulenevalt ei oma tavapärasest sisu ka firmaväärtus ega negatiivne firmaväärtus.
54. Lisaks turuhinnast erinevale ostuhinnale iseloomustab ühise kontrolli all olevate ettevõtete vahel toimuvaid äriühendusi asjaolu, et tehingu käigus ei muutu selliste vähemusaktsionäride osalus, kes ei kuulu äriühenduses osalevaid ettevõtteid kontrollivasse gruppi.
55. Käesolev juhend lähtub seisukohast, et ühise kontrolli all olevate ettevõtete vahel toimuvate äriühenduste puhul kajastab vahe omandatud osaluse soetusmaksumuse ja omandatud netovara bilansilise väärtuse vahel sisuliselt kontrolliva aktsionäri täiendavat sissemakset omandava ettevõtte omakapitali (kui soetusmaksumus on väiksem) või väljamakset omandava ettevõtte omakapitalist (kui soetusmaksumus on suurem).
56. Korrigeeritud ostumeetodi rakendamine sarnaneb tavalisele ostumeetodile, välja arvatud alljärgnevad asjaolud:
- (a) Omandatud ettevõtte varasid ja kohustusi ei hinnata ostuanalüüsis ümber nende õiglastele väärtustele, vaid neid võetakse ostuanalüüsi koostamisel arvesse nende bilansilistes väärtustes.
 - (b) Vahet omandatud osaluse soetusmaksumuse ja omandatud netovara bilansilise väärtuse vahel ei kajastata positiivse ega negatiivse firmaväärtusena, vaid seda kajastatakse omandava ettevõtte omakapitali vähenemise või suurenemisena (analoogiliselt sissemaksele omakapitali või väljamaksele omakapitalist).
57. Korrigeeritud ostumeetodi tulemusel tekkinud omandava ettevõtte omakapitali suurenemist või vähenemist kajastatakse bilansikirjel "Ülekurss". Juhul, kui kirjel "Ülekurss" eelnevalt kajastatud positiivne jääk ei ole piisav korrigeeritud

ostumeetodi rakendamisel tekkinud vahe mahaarvamiseks, kajastatakse seda ületavat osa kirje "Eelmiste perioodide jaotamata kasum" vähendusena.

58. Näiteid ühise kontrolli all olevate ettevõtete vahel toimuvate äriühenduste arvestusest on toodud käesoleva juhendi Lisas 2.

EMAETTEVÖTTE ÜHINEMINE TÜTARETTEVÖTTEGA

59. Emaettevõtte juriidiline ühinemine tema 100%-lise tütaretevõttega ei ole äriühendus käesoleva juhendi mõistes, kuna ühinemise tagajärjel emaettevõtte osalus tütaretevõtte netovaras ei muutu.
60. Emaettevõtte juriidiline ühinemine tema 100%-lise tütaretevõttega ei avalda mõju emaettevõtte konsolideeritud aruannetele. Alates juriidilise ühinemise hetkest lõpetab emaettevõtte oma konsolideerimata aruannetes tütaretevõtte aktsiate kajastamise kapitaliosaluse meetodil ning hakkab tütaretevõtte varasid ja kohustusi ning tulusid ja kulusid kajastama rida-realt (analoogiliselt konsolideeritud aruannetega).
61. Näiteid emaettevõtte ühinemise kajastamisest tütaretevõttega on toodud käesoleva juhendi Lisas 2.

TÜTAR- JA SIDUSETTEVÕTETE EDASINE KAJASTAMINE

62. *Tütarettevõtteid (välja arvatud paragrahvis 64 ja 65 nimetatud tütarettevõtted) kajastatakse (IAS 27p11):*
- (a) *Konsolideerimata aruannetes kapitaliosaluse meetodil (vt. paragrahvid 66-77);*
 - (b) *Konsolideeritud aruannetes rida-realt konsolideerituna (vt. paragrahvid 78-99).*
63. *Sidusettevõtteid (välja arvatud paragrahvis 64 nimetatud sidusettevõtted) kajastatakse kapitaliosaluse meetodil (vt. paragrahvid 66-77). (IAS 28p8).*
64. Tütar- ja sidusettevõtteid, mis on omandatud edasimüügi eesmärgil 12 kuu jooksul alates ostukuupäevast, kajastatakse nende õiglases väärtuses, või juhul, kui õiglane väärtus ei ole usaldusväärset hinnatav, siis nende korrigeeritud soetusmaksumuses vastavalt juhendile RTJ 3. (IAS 27p13; 28p8).
65. Vastavalt olulisuse printsiibile on konsolideeritud aruannete koostamisel lubatud rida-realt konsolideerimise asemel rakendada kapitaliosaluse meetodit väheoluliste tütarettevõtete kajastamisel. Vastavalt raamatupidamise seadusele loetakse väheolulisteks tütarettevõtteid, mille bilansimaht ei ületa 1% emaettevõtte bilansimahust.

KAPITALIOSALUSE MEETOD

66. *Kapitaliosaluse meetodil võetakse investeering algselt arvele tema soetusmaksumuses (ühise kontrolli all olevate ettevõtete vahel toimunud tehingu puhul omandatud netovara bilansilises väärtuses – vt. paragrahv 51), mida korrigeeritakse järgmistel perioodidel:*
- (a) *investori osalusega muutustes investeeringuobjekti omakapitalis; ja*
 - (b) *omandamisel tekkinud firmaväärtuse amortisatsiooniga. (IAS 28p3; 28p6).*
67. Kapitaliosaluse meetodil kajastatakse osalust omandatud ettevõtte varades ja kohustustes ning tekkinud firmaväärtust bilansis netosummana ühel real ning osalust omandatud ettevõtte tuludes ja kuludes kasumiaruandes netosummana ühel real.
68. Kapitaliosaluse meetodil tuleb investori bilansis kajastada kõiki investeeringuobjekti omakapitali muutuseid – nii selliseid, mis kajastuvad investeeringuobjekti kasumis/kahjumis, kui ka selliseid, mis kajastuvad investeeringuobjekti muude omakapitali kirjete muutustena.
69. Kapitaliosaluse meetodi kasum/kahjum sisaldab järgmisi elemente (IAS 28p17):
- (a) Investori osalus investeeringuobjekti (pärast omandamiskuupäeva tekkinud) kasumis/kahjumis;
 - (b) Omandamisel tekkinud firmaväärtuse amortisatsioon;

- (c) Juhul, kui omandatud varade ja kohustuste õiglased väärtused ostuanalüüsis erinesid nende bilansilistest väärtustest, siis nende vahede elimineerimine (näit. ostuanalüüsis ümber hinnatud ja bilansipäevaks müüdud varade suhtes) või amortisatsioon (näit. erinevuste puhul amortiseeruva põhivara bilansiliste ja õiglaste väärtuste vahel);
- (d) Investori ja investeringuobjekti omavahelistest tehingutest tekkinud realiseerimata kasumi/kahjumi elimineerimine.
70. Investori ja investeringuobjekti omavahelistest ostu-müügi tehingutest tekkinud realiseerimata kasumit/kahjumit elimineeritakse kapitaliosaluse meetodil lähtudes järgmistest põhimõtetest:
- (a) Investori ja sidusettevõtte vahelistes tehingutes tekkinud realiseerimata kasum/kahjum elimineeritakse vastavalt investori osalusele sidusettevõttes (välja arvatud juhul, kui kahjumi põhjuseks on vara väärtuse languses – sellisel juhul kahjumit ei elimineerita); (SIC-3p3-4);
- (b) Emaettevõtte ja tüdarettevõtete vahelistes tehingutes tekkinud realiseerimata kasum/kahjum elimineeritakse täies ulatuses (SIC-3p5).
71. Näideteks kapitaliosaluse meetodil kajastatavatest muutustest investeringuobjekti omakapitalis, mis ei mõjuta kapitaliosaluse meetodil arvestatavat kasumit/kahjumit, on:
- (a) dividendide maksmine investeringuobjekti poolt; ja
- (b) investeringuobjekti aktsia(osa-)kapitali suurendamine või vähendamine.
72. Ümberklassifitseerimised investeringuobjekti ühelt omakapitali kirjelt teisele (näiteks kohustusliku reservkapitali moodustamine investeringuobjekti bilansis) ei muuda investeringuobjekti omakapitali, mistõttu sellist tehingut ei kajastata investori aruannetes. Vaba ja seotud omakapitali vahetamine tütar- ja sidusettevõtete bilanssides ei mõjuta vaba ja seotud omakapitali vahetamist emaettevõtte bilansis.

Näited – kapitaliosaluse meetodi rakendamine erinevates situatsioonides

Ettevõtte A omab 40% sidusettevõtte B aktsiatest. Kuidas kajastada alljärgnevaid tehinguid?

(a) Dividendide maksmine

Ettevõtte B maksab oma aktsionäridele dividende summas 100, sellest ettevõttele A summas 40 ja ülejäänud aktsionäridele summas 60. Raamatupidamiskanne emaettevõtte raamatupidamises:

D	Raha	40
K	Investeering tüdarettevõtte aktsiatesse	40

(b) Aktsiakapitali suurendamine

Ettevõtte B suurendab suunatud emissiooni käigus oma aktsiakapitali, emiteerides olemasolevatele aktsionäridele raha eest uusi aktsiaid. Kuidas kajastada aktsiakapitali suurendamist, juhul, kui:

(b.1.) kõik B aktsionärid ostavad neile pakutavad uued aktsiad välja ning A osalus sidusettevõttes ei muutu;

(b.2) ainult A ostab talle pakutavad uued aktsiad välja ning A osalus sidusettevõttes suureneb 40%-lt 60%-le;

(b.3) kõik B aktsionärid peale A ostavad neile pakutavad uued aktsiad välja ning A osalus sidusettevõttes väheneb 40%-lt 20%-le?

(b.1) Juhul, kui aktsiakapitali suurendamise käigus investori osalus investeeringuobjektis ei muutu, tuleb täiendavat sissemakset investeeringu omakapitali kajastada järgnevalt:

D Investeering tütaretevõtte aktsiatesse
K Raha

(b.2) Juhul, kui aktsiakapitali suurendamise käigus investori osalus suureneb, tuleb koostada ostuanalüüs analoogiliselt esmase osaluse soetamisele. Vahet soetusmaksumuse ja soetatud osaluse vahel investeeringuobjekti netovarades tuleb kajastada (positiivse või negatiivse) firmaväärtusena.

D Investeering tütaretevõtte aktsiatesse
D/K Positiivne või negatiivne firmaväärtus
K Raha

(b.3) Juhul, kui investeeringuobjekti aktsiakapitali suurendamise käigus investori osalus väheneb (kuna aktsiaid emiteeritakse ülejäänud aktsionäridele), tuleb seda käsitleda analoogiliselt osaluse müügiga. Investeeriija osa investeeringuobjekti netovaras pärast emissiooni miinus investeeriija osa investeeringuobjekti netovaras enne emissiooni kajastatakse investeeriija kasumiaruandes müügikasumi või – kahjumina:

D Investeering tütaretevõttesse
K Kasum osaluse vähenemisest

või

D Kahjum osaluse vähenemisest
K Investeering tütaretevõttesse

Analoogiliselt investeeringuobjekti aktsiakapitali suurendamisele käsitletakse raamatupidamises ka võimalikku aktsiakapitali vähendamist.

(c) Kohustusliku reservkapitali moodustamine sidusettevõtte bilansis

Sidusettevõtte suurendab oma reservkapitali 100 võrra, kasutades selleks eelmiste perioodide jaotamata kasumit.

Sidusettevõtte omakapitali sees toimuv ümberklassifitseerimine ühelt kirjelt teisele ei muuda sidusettevõtte netovara ega tema väärtust investori jaoks, mistõttu sellist tehingut ei kajastata investori aruannetes.

73. Selliseid investeeringuobjektiga seotud realiseerimata tulusid ja kulusid, mida vastavalt rahvusvaheliste finantsaruandluse standarditele ja RT juhenditele kajastatakse kasumiaruande asemel omakapitali reservide suurenemise või vähenemisena, kajastatakse ka kapitaliosaluse meetodil investeerija aruandes omakapitali reservide muutusena, mitte kapitaliosaluse meetodi kasumi/kahjumina. Näiteks sellistest realiseerimata tuludest ja kuludest on välismaal asuvate tütar- ja sidusettevõtete valuutakursside ümberarvestusel tekkivad vahed.
74. Juhul, kui kapitaliosaluse meetodil kajastatava investeeringuobjekti aruannetes kasutatavad arvestuspõhimõtted erinevad investeerija aruannetes kasutatavatest arvestuspõhimõtetest, tuleb enne kapitaliosaluse meetodi rakendamist teha investeeringuobjekti aruannetes vajalikud korrektuurid, et viia need kooskõlla investeerija arvestuspõhimõtetega. (IAS 28p20).
75. Juhul, kui investeerija osalus kapitaliosaluse meetodil kajastatava investeeringuobjekti kahjumis ületab investeeringuobjekti bilansilist väärtust, vähendatakse investeeringu bilansilist väärtust nullini ning edasisi kahjumeid kajastatakse bilansiväliselt. Erandiks on olukord, kui investeerija on garanteerinud või on kohustatud rahuldama investeeringuobjekti kohustusi ning bilansipäeva seisuga ilmneb, et investeeringuobjekt ei suuda oma kohustusi täita – sellisel juhul kajastab investeerija oma bilansis nii kohustust kui kapitaliosaluse meetodi kahjumit. (IAS 28p22; SIC-20p6,9).
76. Investeerija poolt investeeringuobjektile antud laene ja muid nõudeid investeeringuobjekti vastu hinnatakse vastavalt nõuete laekumise tõenäosusele (lähtudes juhendis RTJ 3 sätestatud reeglitest finantsvarade allahindlusele). Investeeringuobjekti negatiivne omakapital võib, kuid ei pruugi, osutada vajadusele investeeringuobjekti vastu olevate nõuete allahindluseks. (SIC-20p7).
77. Kompleksne näide kapitaliosaluse meetodi rakendamisest on toodud käesoleva juhendi Lisas 1.

KONSOLIDEERIMINE

Konsolideeritud aruannete koostamine

78. *Konsolideeritud aruannetes kajastatakse emaettevõtte ja tema tütaretevõtete (välja arvatud paragrahvides 64 ja 65 nimetatud tütaretevõtted) finantsnäitajaid niimoodi kokkuliidetuna nagu oleks tegemist ühe ettevõttega. (IAS 27p6; 27p15).*
79. Konsolideeritud aruandeid tuleb koostada juhul, kui seda nõuab raamatupidamise seadus. Emaettevõtte võib koostada ja avalikustada konsolideeritud aruandeid ka siis, kui seadus seda ei nõua. Konsolideeritud aruanne vastab Eesti heale raamatupidamistavale ainult juhul, kui selles kasutatud arvestuspõhimõtted, esitusviis ja avalikustatav informatsioon vastavad raamatupidamise seaduse ja kõigi Raamatupidamise Toimkonna juhendite nõuetele.
80. Konsolideeritud raamatupidamise aastaaruanne koosneb konsolideeritud bilansist, kasumiaruandest, rahavoogude aruandest, omakapitali muutuste aruandest ja vastavatest lisadest, millega koos esitatakse konsolideeriva üksuse konsolideerimata raamatupidamise aastaaruanne ja tegevjuhtkonna deklaratsioon.
81. Konsolideeritud aruannete koostamisel tuleb lähtuda samadest põhimõtetest nagu konsolideerimata aruannete koostamisel, välja arvatud asjaolu, et kõik andmed esitatakse ema- ja tütaretevõtete kohta tervikuna, nagu oleks tegemist ühe majandusüksusega. Konsolideeritud aruande lisad peavad sisaldama analoogilist informatsiooni, nagu konsolideerimata aruande lisad; see tähendab, et nad peavad vastama kõigi Raamatupidamise Toimkonna juhendite nõuetele lisades avalikustatava informatsiooni osas.
82. Konsolideeritud aruannetes tuleb rida-realt konsolideerida kõik kontserni poolt kontrollitavad tütaretevõtted (sh. ka tütaretevõtete tütaretevõtted jne.), välja arvatud paragrahvides 64 ja 65 nimetatud tütaretevõtted. Konsolideerida tuleb ka nn. "eriotstarbelised ettevõtted" (*special purpose entities*), juhul, kui kontsern omab nende üle sisulist kontrolli, sõltumata sellest, kas kontsern omab osalust nende omakapitalis või mitte (SIC 12p8-11).

Konsolideerimise üldpõhimõtted

83. *Konsolideerimise peamised raamatupidamisprotseduurid on järgnevad (IAS 27p15):*
- (a) emaettevõtte ja tütaretevõtete finantsnäitajad (nii bilansi- ja kasumiaruande kirjed kui ka lisades ju muudes aruande osades avalikustatavad finantsnäitajad) liidetakse rida-realt (enne soetamispäeva tekkinud tütaretevõtte tulused ja kulusid ei liilitata konsolideeritud kasumiaruandesse);*
 - (b) emaettevõtte bilansis kajastatud investeeringud tütaretevõtetesse (koos vastavate firmaväärtustega) elimineeritakse emaettevõtte osaluste vastu tütaretevõtete omakapitalis;*

- (c) juhul, kui teatud tütarettevõtetes on emaettevõtte osalus väiksem kui 100%, eraldatakse vähemusaktsionärile kuuluv osa selliste tütarettevõtete netovarast ja aruandeperioodi kasumist/kahjumist.;**
- (d) elimineeritakse täielikult kõik kontsernisisesed nõuded ja kohustused, kontserni ettevõtete vahelised tehingud ning nende tulemusena tekkinud realiseerimata kasumid ja kahjumid (IAS 27p17-18);**
- (e) juhul, kui tütarettevõtete bilanssides on kajastatud finantsinvesteeringuna emaettevõtte aktsiaid, klassifitseeritakse need konsolideeritud bilansis ümber tresooraktsiateks.**

84. Konsolideeritud aruannete koostamisel tuleb veenduda, et kõikide konsolideeritavate tütarettevõtete aruanded oleksid koostatud järgides samu arvestuspõhimõtteid. Juhul, kui mõni konsolideeritav tütarettevõtte on koostanud oma aruande mingitest muudest põhimõtetest lähtuvalt (näiteks mõne välisriigi raamatupidamistavade kohaselt), tuleb enne konsolideerimise läbiviimist teha tütarettevõtte aruannetes vajalikud korrektuurid, et viia need kooskõlla kontserni arvestuspõhimõtetega. (IAS 27p21-22).
85. Tütarettevõtted konsolideeritakse alates nende omandamise kuupäevast kuni müügikuupäevani. Juhul, kui tütarettevõtte müüakse aruandeperioodi jooksul, kajastatakse konsolideeritud kasumiaruandes müüdud tütarettevõtte tulused ja kulusid kuni müügikuupäevani. Vahet müügihinna ja tütarettevõtte netovara bilansilise väärtuse vahel kontserni bilansis (kaasa arvatud võimalik firmaväärtus) müügikuupäeva seisuga kajastatakse kasumi/kahjumina tütarettevõtte müügist. (IAS 27p23).
86. Juhul, kui tütarettevõttest müüakse teatud osa, nii et emaettevõtte kaotab pärast müüki ettevõtte üle kontrolli, lõpetatakse alates müügikuupäevast ettevõtte konsolideerimine ning jätkatakse tema kajastamist kas sidusettevõttena (kapitaliosaluse meetodil) või finantsinvesteeringuna (õiglases väärtuses või korrigeeritud soetusmaksumuse meetodil vastavalt juhendile RTJ 3). Allesjääva investeeringu osa bilansilist väärtust müügikuupäeval loetakse tema uueks soetusmaksumuseks. (IAS 27p24-25).
87. **Vähemusosalust kajastatakse konsolideeritud bilansis eraldi real kohustuste ja omakapitali vahel ning konsolideeritud kasumiaruandes eraldi real enne kontsernile kuuluvat puhaskasumit. (IAS 27p26).**
88. Juhul, kui vähemusaktsionärile kuuluv osa konsolideeritava tütarettevõtte kahjumist ületab vähemusosaluse bilansilist väärtust (st. kui tütarettevõtte omakapital on negatiivne), ei kajastata konsolideeritud bilansis negatiivset vähemusosalust, vaid kogu negatiivne omakapital kajastatakse kontserni kahjumina. Erandiks on olukord, kui vähemusaktsionär on kohustatud ja on võimeline katma tütarettevõtte kahjumeid – sellisel juhul kajastatakse konsolideeritud bilansis negatiivset vähemusosalust. (IAS 27p27).

Välismaal asuvate äriüksuste konsolideerimine

89. ***Välismaal asuvate tütaretevõtete ja muude äriüksuste konsolideerimiseks arvestatakse nende aruanded välisvaluutast ümber Eesti kroonidesse. Ümberarvestusel kasutatav valuutakurss sõltub sellest, kas tegemist on iseseisva tütaretevõtte või sõltuva tütaretevõttega. (IAS 21p23).***
90. Sõltuva tütaretevõtte igapäevane majandustegevus on olulises sõltuvuses kontserni teistest ettevõtetest ning tema rahavood on tihedalt seotud emaettevõtte või teiste kontserni ettevõtete rahavoogudega (näiteks kontserni müügiesindus mõnes välisriigis). Kursimuutused tütaretevõtte ja emaettevõtte aruandlusvääringute vahel avaldavad otseselt mõju kontserni äritegevuse rahavoogudele. (IAS 21p24).
91. Iseseisva tütaretevõtte igapäevane majandustegevus toimib suhteliselt sõltumatult ülejäänud kontserni ettevõtetest ning valdav osa tema tehingutest on fikseeritud kohalikus vääringus. Kursimuutused tütaretevõtte ja emaettevõtte aruandlusvääringute vahel avaldavad mõju küll tütaretevõttega seotud netoinvesteeringu väärtusele, kuid ei avalda otseselt mõju kontserni äritegevuse rahavoogudele. (IAS 21p25).
92. Iseseisvat tütaretevõtet eristavad sõltuvast tütaretevõttest eelkõige järgmised tunnused (IAS 21p26):
- (a) tütaretevõtte juhtkonnal on oluline autonoomsus igapäevastes äriotsustes;
 - (b) tehinguid emaettevõttega on suhteliselt vähe;
 - (c) tütaretevõtte tegevust finantseeritakse rohkem kohalike laenudega kui emaettevõtte või teiste kontserni ettevõtete poolt;
 - (d) enamus tütaretevõtte kulutustest (näiteks töötajate palgad, tooraine jne.) on fikseeritud kohalikus vääringus, mitte emaettevõtte vääringus;
 - (e) enamus tütaretevõtte sissetulekutest ei ole fikseeritud emaettevõtte vääringus;
 - (f) tütaretevõtte tegevus ei mõjuta otseselt emaettevõtte rahavooge.
93. Teatud juhtudel võib tütaretevõtte vastata osadele, kuid mitte kõikidele eelmises paragrahvis loetletud tunnustele. Sellisel juhul tuleb tütaretevõtte klassifitseerida kas iseseisvaks või sõltuvaks tütaretevõtteks vastavalt sellele, kumba tunnustele vastab ta rohkem.
94. ***Iseseisva tütaretevõtte välisvaluutas koostatud aruannete ümberarvestusel kasutatakse järgmisi valuutakursse (IAS 21p30-31):***
- (a) ***Kõik vara ja kohustuste kirjed hinnatakse ümber bilansipäeva kursi alusel;***
 - (b) ***tulud ja kulud ja muud omakapitali muutused hinnatakse ümber nende tekkimise päeva kursiga (praktilistel kaalutlustel on lubatud kasutada ka perioodi kaalutud keskmist kurssi).***
95. Kuna erinevate bilansikomponentide ümberhindluseks kasutatakse erinevaid valuutakursse, tekib ümberhindluse käigus ümberhindluse vahe, mida kajastatakse omakapitalis kirjel "Realiseerimata kursivahed". Juhul, kui emaettevõtte osalus tütaretevõttes on väiksem kui 100%, eraldatakse realiseerimata kursivahedest ka

vähemusaktsionärile kuuluv osa. (IAS 21p32).

96. Juhul, kui emaettevõte on andnud iseseisvale tütaretevõttele pikaajalist laenu (või saanud iseseisvalt tütaretevõttelt pikaajalist laenu), mille tagasimakset ei ole lähemas tulevikus ette näha, siis kujutab selline laen sisuliselt osa emaettevõtte netoinvesteeringust tütaretevõttesse. Selliste laenude ümberhindlusest tekkinud kursivahesid kajastatakse omakapitali kirjel "Realiseerimata kursivahed" (mitte valuutakursi kasumi/kahjumina kasumiaruandes) analoogiliselt netovara ümberhindlusest tekkinud vahedega. (IAS 21p17-19).
97. Iseseisva tütaretevõtte müügil klassifitseeritakse omakapitali kirjel "Realiseerimata kursivahed" kajastatud summad ümber aruandeaasta kasumisse/kahjumisse. (IAS 21p37-38).
98. ***Sõltuva tütaretevõtte välisvaluutas koostatud aruannete ümberarvestusel kasutatakse samasuguseid valuutakursse, nagu kasutatakse emaettevõtte aruannetes kajastatud välisvaluutas fikseeritud objektide ümberhindlusel, sealhulgas (IAS 21p27-29; 21p11):***
- (a) monetaarsed varad ja kohustused ning õiglase väärtuse meetodil kajastatavad mitte-monetaarsed varad ja –kohustused hinnatakse ümber bilansipäeva kursi alusel;***
 - (b) muud vara ja kohustuste kirjed hinnatakse ümber soetamispäeva kursi alusel (praktilistel kaalutlustel on lubatud kasutada ka perioodi kaalutud keskmist kurssi);***
 - (c) tulud, kulud ja muud omakapitali muutused hinnatakse ümber nende tekkimise päeva kursiga (praktilistel kaalutlustel on lubatud kasutada ka perioodi kaalutud keskmist kurssi). Erandiks on kulud ja tulud, mis on seotud soetamispäeva kursiga kajastatava vara või kohustuse maksumusega (nt. põhivara kulum) - selliseid kulusid ja tulusid kajastatakse lähtudes nendega seotud varade või kohustuste soetuspäeva kursist.***
99. Sõltuva tütaretevõtte aruannete ümberhindlusel tekkinud valuutakursside vahesid kajastatakse kasumiaruandes valuutakursi kasumi/kahjumina. (IAS 21p15).

KAJASTAMINE BILANSIS JA KASUMIARUANDES

100. Konsolideerimata bilansis kajastatakse investeeringuid tütar- ja sidusettevõtetesse ning tütar- ja sidusettevõtetega seotud nõudeid ja kohustusi selleks raamatupidamise seaduse lisas 1 ettenähtud kirjetel. Lubatud on lisada täiendavaid alakirjeid või täpsustada seaduses toodud alakirjete nimetusi, juhul kui see tuleb kasuks bilansi informatiivsusele ja loetavusele. Konsolideeritud bilansis elimineeritakse kõik konsolideeritava tütaretevõtetega seotud investeeringud, nõuded ja kohustused.
101. Kasumiaruandes kajastatakse kasum/kahjum tütar- ja sidusettevõtete müügist ning kapitaliosaluse meetodil arvestatud kasum/kahjum selleks raamatupidamise seaduse lisas 2 eraldi ettenähtud kirjetel finantstulude ja – kulude koosseisus.

LISADES AVALIKUSTATAV INFORMATSIOON

102. Aruandeaastal toimunud äriühenduste kohta avalikustatakse aastaaruandes järgmine informatsioon:
- (a) Omandatud ettevõtte nimi ja omandatud osalusprotsent;
 - (b) Omandamise kuupäev;
 - (c) Kas tegemist oli sõltumatute osapoolte vahelise või ühise kontrolli all olevate ettevõtete vahelise äriühendusega;
 - (d) Omandatud osaluse soetusmaksumus, omandatud netovara õiglane väärtus ja tekkinud firmaväärtus (või omakapitalis kajastatud muutus, kui tegemist oli ühise kontrolli all olevate ettevõtete vahelise äriühendusega);
 - (e) Firmaväärtuse (või negatiivse firmaväärtuse) kulusse (või tulusse) amortiseerimise periood;
 - (f) Ostuhinda mõjutavad lisatingimused, mille mõju sõltub tulevikus asetleidvatest sündmustest.
103. Tütar- ja sidusettevõtete kohta avalikustatakse aastaaruandes järgmine informatsioon:
- (a) tütar- ja sidusettevõtete loetelu ja asukohamaad;
 - (b) osalusprotsent ja osalus tütar- või sidusettevõtte omakapitalis; nende osaluste bilansilised väärtused emaettevõtte bilansis; erinevuste selgitus osaluse vahel omakapitalis ja osaluste bilansiliste väärtuste vahel (sh. firmaväärtus);
 - (c) aruandeperioodi jooksul võõrandatud osalused; nende müügihind ja võõrandamisel saadud kasum/kahjum.

JÕUSTUMINE

104. ***Raamatupidamise Toimkonna juhendi RTJ 11 “Äriühendused ning tütar- ja sidusettevõtete kajastamine” rakendamine on kohustuslik äriühendustele, mis toimuvad 1.01.2003 ja hiljem algavatel aruandeperioodidel, ning raamatupidamise aastaaruannetele, mida koostatakse 1.01.2003 ja hiljem algavate aruandeperioodide kohta.***
105. Äriühenduste, mis leidsid aset käesoleva juhendi kehtima hakkamisele eelnenud majandusaastal, arvestusel on soovitatav, kuid mitte kohustuslik, lähtuda tagasiulatuvalt käesolevas juhendis sätestatud arvestuspõhimõtetest. Juhul, kui raamatupidamiskohustuslane rakendab käesolevat juhendit tagasiulatuvalt, on ta kohustatud vastava asjaolu avaldama aastaaruande lisades.

VÕRDLU RAHVUSVAHELISTE FINANTSARUANDLUSE STANDARDITEGA (IFRS)

106. Juhendis RTJ 11 sätestatud põhimõtted sõltumatute osapoolte vahel toimuvate äriühenduste arvestuseks ostumeetodil on üldjoontes kooskõlas standardis IAS 22 sätestatud põhimõtetega. Erinevalt juhendist RTJ 11 lubab IAS 22 teatud väga erandlikes olukordades ostumeetodi asemel poolingmeetodi (*uniting of interest*) rakendamist. Kuna poolingmeetodi rakendamine on IASi aruannetes hetkel lubatud ainult äärmiselt erandlikel juhtudel ning tõenäoline on selle meetodi keelamine IASC poolt juba lähitulevikus, ei pidanud Raamatupidamise Toimkond vajalikuks selle meetodi kirjeldamist ega lubamist käesolevas juhendis.
107. Erinevalt juhendist RTJ 11 ei reguleeri IAS 22 ega muud rahvusvahelised finantsaruandluse standardid ühise kontrolli all olevate ettevõtete vahel toimuvate äriühenduste kajastamist. Käesolevas juhendis kirjeldatud korrigeeritud ostumeetodi väljatöötamisel on võetus arvesse erinevate riikide praktikat ühise kontrolli all olevate ettevõtete vahel toimuvate äriühenduste kajastamisel.
108. Juhendis RTJ 11 sätestatud põhimõtted kapitaliosaluse meetodi rakendamiseks on kooskõlas standardis IAS 28 sätestatud põhimõtetega.
109. Juhendis RTJ 11 sätestatud põhimõtted tütarettvõtete konsolideerimiseks on kooskõlas standardites IAS 27 ja IAS 21 sätestatud põhimõtetega.
110. IAS 22, IAS 27, IAS 28 ja IAS 21 nõuavad suurema hulga informatsiooni avalikustamist raamatupidamise aastaaruande lisades kui RTJ 11.

LISA 1**Näide – ostumeetodi rakendamine; investeeringu kajastamine kapitaliosaluse meetodil ja konsolideeritud aruannetes**

Ettevõtte A soetas endale 30.06.2003 80% tütarettevõtte B aktsiatest hinnaga 200,000 krooni. Tütarettevõtte bilansiline omakapital seisuga 30.06.2003 oli 160,000 krooni. Tütarettevõtte varade ja kohustuste bilansilised väärtused olid omandamise kuupäeva seisuga ligilähedased nende õiglastele väärtustele, välja arvatud põhivarad, mille õiglase väärtus oli 20,000 krooni võrra kõrgem (nende põhivarade järelejäänud kasulik tööiga oli omandamise hetkel 10 aastat) ja varud, mille õiglase väärtus oli 10,000 krooni võrra madalam.

Tütarettevõtte B bilanss	30.06.2003
Varad	
Raha	10,000
Nõuded	20,000
Varud	120,000
Põhivara	300,000
Kokku	450,000
Kohustused	
Hankijad	190,000
Laenud	100,000
Kokku	290,000
Omakapital	
Aksia (osa-)kapital	100,000
Jaotamata kasum	40,000
Aruandeaasta kasum	20,000
Kokku	160,000

Tütarettevõtte kasum 2003. aastal on 80,000 krooni, sellest 20,000 tekkis enne 30.06.2003 ja 60,000 pärast 30.06.2003. Kõik 30.06.2003 seisuga bilansis olnud varud olid aasta lõpuks müüdud. Emaettevõtte müüs 31.12.2003 tütarettevõttele 100,000 krooni eest varusid, mille jääkväärtus emaettevõtte bilansis oli 50,000 krooni. Samuti oli emaettevõtte andnud tütarettevõttele laenu, mille saldo seisuga 31.12.2003 oli 100,000 krooni. Rohkem tehinguid ema- ja tütarettevõtte vahel 2003.a. ei toimunud.

- (a) Kuidas tuleb kajastada 30.06.2003 toimunud äriühendust (ostuanalüüs)?
- (b) Kuidas kajastada investeeringut tütarettevõttesse emaettevõtte konsolideerimata bilansis seisuga 30.06.2003 ja 31.12.2003 ning kui suur on kapitaliosaluse meetodil arvestatud kasum 2003. aastal?
- (c) Milline näeb välja ettevõtete A ja B konsolideeritud bilanss seisuga 31.12.2003? Lähtuda mõlema ettevõtte bilanssidest, mis on esitatud käesoleva näite osas (c).

(a) Ostuanalüüs seisuga 30.06.2003:

Omandatud netovara	Bilansilised väärtused	Korrigeerimised	Õiglased väärtused
Varad			
Raha	10,000	-	10,000
Nõuded	20,000	-	20,000
Varud	120,000	-10,000	110,000
Põhivara	300,000	+20,000	320,000
Kokku	450,000	+10,000	460,000
Kohustused			
Hankijad	190,000	-	190,000
Laenud	100,000	-	100,000
Kokku	290,000	-	290,000
Omakapital			
Aksia (osa-)kapital	100,000	-	100,000
Jaotamata kasum	40,000	-	40,000
Aruandeaasta kasum	20,000	-	20,000
Korrigeerimised	-	+10,000	10,000
Kokku	160,000	+10,000	170,000
Netovara			170,000
Vähemusosalus (20%)			34,000
Omandatud netovara			136,000
Soetusmaksumus			200,000
Firmaväärtus			64,000

Vahet soetusmaksumuse (200,000) ja omandatud netovara õiglase väärtuse (136,000) vahel kajastatakse firmaväärtusena (64,000). Firmaväärtust amortiseeritakse kulusse omandatud äritegevuse eeldatava kasuliku eluea jooksul. Käesoleva näite järgnevatel osades on eeldatud, et firmaväärtuse kasulik eluiga on 5 aastat.

(b) Kapitaliosaluse meetod

Investeeringut tütarettevõttesse kajastatakse kapitaliosaluse meetodil (konsolideerimata bilansis) algselt tema soetusmaksumuses, milleks on 200,000 krooni. Raamatupidamises tehakse järgmine kanne:

D Investeering tütarettevõtte aktsiatesse	200,000
K Raha	200,000

Kapitaliosaluse meetodi korrektseks rakendamiseks ja konsolideerimise lihtsustamiseks tuleks juba alates soetushetkest hakata pidama arvestust põhjuste üle, miks erineb emaettevõtte osalus investeeringu omakapitalis ($80\% \times 160,000 = 128,000$) investeeringu bilansilisest väärtusest emaettevõtte bilansis (200,000). Antud juhul võtab erinevused kokku järgmine võrdlus:

Emaettevõtte osa tütarettvõtte omakapitalis (80% 160,000-st)	128,000
Firmaväärtus	+64,000
Netovarade bilansiliste väärtuste ja õiglase väärtuste vahed:	
- põhivara (80% 20,000-st)	+16,000
- varud (80% 10,000-st)	-8,000
Investeering emaettevõtte bilansis	200,000

Samuti on oluline teada, miks erineb vähemusosalus tütarettvõtte omakapitalis (20% x 160,000 = 32,000 krooni) vähemusosalusest netovara õiglases väärtuses (ehk konsolideeritud bilansis kajastatavast vähemusosalusest; 20% x 170,000 = 34,000). Soetamise hetkel selgitab erinevuse järgmine võrdlus:

Vähemuse osa tütarettvõtte omakapitalis (20% 160,000-st)	32,000
Netovarade bilansiliste väärtuste ja õiglase väärtuste vahed:	
- põhivara (20% 20,000-st)	+4,000
- varud (20% 10,000-st)	-2,000
Vähemuse osa netovarade õiglases väärtuses (20% 170,000-st)	34,000
(ehk vähemusosalus konsolideeritud bilansis)	

Vähemusosalus ei kajastu kapitaliosaluse meetodil koostatud bilansis, kuid erinevuse põhjuste teadmine on oluline korrektsete konsolideerimiskannete tegemiseks.

Emaettevõtte kapitaliosaluse meetodil arvestatud kasum(kahjum) 2003. aastal koosneb järgmistest komponentidest:

Tütarettvõtte kasum peale soetamist (60,000*80%)	48,000
Firmaväärtuse amortisatsioon; (64,000 5 aasta jooksul; poole aasta kulu)	-6,400
Varad, mille õiglased väärtused emaettevõtte ostuanalüüsis erinesid nende bilansilistest väärtustest tütarettvõtte bilansis:	
- põhivara vahe amortiseerimine (16,000; 10 aasta jooksul; poole aasta kulu)	-800
- ostuanalüüsis allahinnatud varude müügist saadud kasumi korrigeerimine	+8,000
Omavahelisest tehingust tekkinud realiseerimata kasumi elimineerimine (50,000 realiseerimata kasumit varude müügist tütrele)	-50,000
Kokku	-1,200

Seega hoolimata asjaolust, et tütarettvõtte teenis alates soetamise hetkest kuni 2003.a. lõpuni 60,000 krooni kasumit, kajastatakse emaettevõtte aruannetes kapitaliosaluse meetodil kahjumit summas 1,200 krooni:

D Kapitaliosaluse meetodi kahjum	1,200
K Investeering tütarettvõtte aktsiatesse	1,200

Võrdlus investeringu omakapitali ja tema bilansilise väärtuse vahel seisuga 31.12.2003:

Investeeringu omakapital (160,000 + 60,000)*80%	176,000
Amortiseerimata firmaväärtus	+57,600
Netovarade bilansiliste väärtuste ja õiglaste väärtuste vahed:	
- põhivara amortiseerimata vahe (16,000-800)	+15,200
Realiseerimata kasumid (varud)	-50,000
Investeering emaettevõtte bilansis	198,800

Vähemusosaluse kasum 2000. aastal on järgmine (ei kajastu kapitaliosaluse meetodil arvestatud kasumiaruandes, kuid on oluline korrektsete konsolideerimiskannete tegemiseks):

Tütarettevõtte kasum peale soetamist (60 000*20%)	12,000
Varad, mille õiglased väärtused emaettevõtte ostuanalüüsis erinesid nende bilansilistest väärtustest tütaretevõtte bilansis:	
- põhivara vahe amortiseerimine (4,000; 10 aasta jooksul; poole aasta kulu)	-200
- ostuanalüüsis allahinnatud varude müügist saadud kasumi korrigeerimine	+2,000
Vähemusosalusele kuuluv kasum konsolideeritud aruandes	13,800

Võrdlus vähemusosaluse vahel tütaretevõtte omakapitalis ja vähemusosaluse vahel kontserni konsolideeritud bilansis seisuga 31.12.2003:

Vähemuse osa tütaretevõtte omakapitalis (20% 220,000-st)	44,000
Netovarade bilansiliste väärtuste ja õiglaste väärtuste vahed:	
- põhivara amortiseerimata vahe (4,000-200)	+3,800
Vähemuse osa netovarade õiglastes väärtuses	47,800
(ehk vähemusosalus konsolideeritud bilansis)	

(c) Konsolideerimine

Näites on lähtunud järgmistest ettevõtete A ja B bilanssidest seisuga 31.12.2003 (emaettevõtte bilansis on investering tütaretevõttesse juba kajastatud kapitaliosaluse meetodil):

	Emaettevõtte A	Tütaretevõtte B
Varad		
Raha	150,000	70,000
Nõuded	80,000	50,000
Varud	50,000	200,000
Antud laenud	100,000	-
Investeering tütaretevõttesse	198,800	-
Firmaväärtus	-	-
Põhivara	321,200	280,000
Kokku	900,000	600,000
Kohustused		
Hankijad	260,000	180,000
Laenud	40,000	200,000
Kokku	300,000	380,000
Vähemusosa		
Omakapital		
Aksia(osa)-kapital	400,000	100,000
Jaotamata kasum	100,000	40,000
Aruandeaasta kasum	100,000	80,000
Kokku	600,000	220,000

Konsolideerimist on soovitatav alustada emaettevõtte bilansis kajastatud "Investeeringu tütaretevõttesse" elimineerimisega tütaretevõtte omakapitali vastu. Juhul, kui mõlemad summad on võrdsed, on elimineerimine lihtne. Antud näites on aga mõlemad summad erinevad, mistõttu on oluline teada erinevuse põhjuseid (vt. võrdlused investeeringu omakapitali ja tema bilansilise väärtuse vahel seisuga 31.12.2003 käesoleva näite osas (b)).

Investeeringu omakapital (220,000) erineb investeeringu bilansilisest väärtusest emaettevõtte bilansis (216,000) alljärgnevatel põhjustel:

Investeeringu omakapital	220,000
(sh. emaettevõtte osa 176,000; vähemusosa 44,000)	
Amortiseerimata firmaväärtus	57,600
Netovarade bilansilise väärtuse ja reaalväärtuse vahed:	
- põhivara amortiseerimata vahe	19,000
(sh. emaettevõtte osa 15,200; vähemusosa 3,800)	
Realiseerimata kasumid (varud)	-50,000
Investeering emaettevõtte bilansis	198,800

Teades erinevuse põhjuseid, saame koostada ka vastava elimineerimiskande:

D Tütarettevõtte omakapital (176,000+44,000)	220,000
D Firmaväärtus	57,600
D Põhivara (15,200+3,800)	19,000
K Varud	50,000
K Vähemusosalus (44,000+3,800)	47,800
K Investeering tütarettevõtte aktsiatesse	198,800

Kuna ema- ja tütarettevõtte vahelistest tehingutest tulenevad realiseerimata kasumid on juba elimineeritud kapitaliosaluse meetodi rakendamisel, ei ole vaja konsolideerimisel täiendavaid realiseerimata kasumi elimineerimisi vaja teha.

Lisaks eeltoodule on veel vaja elimineerida vastastikused nõuded ja kohustused:

D Antud laenud	100,000
K Laenukohustused	100,000

Kokkuvõttes näeb konsolideeritud bilanss seisuga 31.12.2003 välja järgmine:

	Ema	Tütar	Elimineerimised	Konsolideeritud
Varad				
Raha	150,000	70,000		220,000
Nõuded	80,000	50,000		130,000
Varud	50,000	200,000	-50,000	200,000
Antud laenud	100,000	-	-100,000	0
Investeering tütarettevõttesse	198,800	-	-198,800	0
Firmaväärtus	-	-	57,600	57,600
Põhivara	321,200	280,000	15,200+3,800	620,200
Kokku	900,000	600,000	-272,200	1,227,800
Kohustused				
Hankijad	260,000	180,000		440,000
Laenud	40,000	200,000	-100,000	140,000
Kokku	300,000	380,000	-100,000	580,000
Vähemusosa			47,800	47,800
Omakapital				
Aksia(osa-)kapital	400,000	100,000	-100,000	400,000
Jaotamata kasum	100,000	40,000	-40,000	100,000
Aruandeaasta kasum	100,000	80,000	-80,000	100,000
Kokku	600,000	220,000	-(176,000+44,000)	600,000

LISA 2

Näited – äriühendused ühise kontrolli all olevate ettevõtete vahel

Näide (a.1)

Ettevõttel A on kaks 100%-list tütaretevõtet B ja C. A otsustab tütaretevõtteid ühendada. Ühendamise läbiviimiseks ostab B 1 krooni eest 100% C aktsiatest. (C netovarade bilansiline väärtus on 5,000,000 krooni) Seejärel viiakse läbi B ja C juriidiline ühendamine.

Kuna tehing toimub ühise kontrolli all olevate ettevõtete vahel ning vähemusaktsionäridele kuuluv osalus ei muutu (antud näites vähemusosalus puudub täiesti), siis tuleb tehingut kajastada korrigeeritud ostumeetodil.

Kuna ostuhind 1 kroon ei peegelda ettevõtte C netovara tegelikku väärtust, kajastatakse vahet ostuhinna ja ettevõtte C netovara bilansilise väärtuse vahel, kui ettevõtte A täiendavat sisse makset ettevõtte B omakapitali.

Ettevõtte A kajastab tehingut oma konsolideerimata aruannetes järgnevalt (kogu tehing elimineeritakse A konsolideeritud aruannetes):

D	Raha	1
D	Investeering tütaretevõttesse B	4,999,999
K	Investeering tütaretevõttesse C	5,000,000

Ettevõtte B kajastab tehingut oma konsolideerimata aruannetes järgnevalt:

D	Investeering tütaretevõttesse C	5,000,000
K	Aazio	4,999,999
K	Raha	1

B ja C juriidiline ühendamine ei ole äriühendus käesoleva juhendi mõistes ega avalda mõju B konsolideeritud aruannetele. Alates juriidilise ühinemise hetkest lõpetab ettevõtte B oma konsolideerimata aruannetes ettevõtte C aktsiate kajastamise kapitaliosaluse meetodil ning hakkab ettevõtte C varasid ja kohustusi ning tulusid ja kulusid kajastama rida-realt (analoogiliselt konsolideeritud aruannetega).

Näide (a.2)

Kuidas tuleks eeltoodud näites kajastada tehingut juhul, kui B maksab 100% C aktsiate eest 8 miljonit krooni (mitte 1 krooni)?

Kuna ostuhind 8 miljonit krooni on 3 miljoni võrra suurem kui C netovara bilansiline väärtus, kajastatakse vahet ostuhinna ja ettevõtte C netovara bilansilise väärtuse vahel sarnaselt ettevõttest B tehtavate dividendimaksetega ettevõttele A.

Ettevõtte A kajastab tehingut oma konsolideerimata aruannetes järgnevalt (kogu tehing elimineeritakse A konsolideeritud aruannetes):

D	Raha	8,000,000
K	Investeering tütarettevõttesse B	3,000,000
K	Investeering tütarettevõttesse C	5,000,000

Ettevõtte B kajastab tehingut oma konsolideerimata aruannetes järgnevalt:

D	Investeering tütarettevõttesse C	5,000,000
D	Aažio või Eelmiste aastate jaotamata kasum/kahjum	3,000,000
K	Raha	8,000,000

Näide (b).

Ettevõttel A on 100%-line tütarettevõtte B ja 90%-line tütarettevõtte C. A otsustab tütarettevõtted ühendada. C varade ja kohustuste bilansiline väärtus on kokku 5 miljonit krooni ning õiglase väärtus 7 miljonit krooni. Ühendamise läbiviimiseks ostab B emaettevõttelt 1 krooni eest 90% C aktsiatest ning vähemusosanikult 1 miljoni krooni eest (s.o. turuhinnas) 10% C aktsiatest. Seejärel viiakse läbi B ja C juriidiline ühendamine.

Kuna esimene tehing (C 90% aktsiate omandamine emaettevõttelt) toimub ühise kontrolli all olevate ettevõtete vahel ning vähemusaktsionäridele kuuluv osalus selle tehinguga ei muutu, siis tuleb tehingut kajastada korrigeeritud ostumeetodil.

Kuna ostuhind 1 kroon ei peegelda ettevõtte C 90% netovara tegelikku väärtust, kajastatakse vahet ostuhinna ja ettevõtte C netovara bilansilise väärtuse vahel, kui ettevõtte A täiendavat sissemakset ettevõtte B omakapitali.

Ettevõtte A kajastab tehingut oma konsolideerimata aruannetes järgnevalt (kogu tehing elimineeritakse A konsolideeritud aruannetes):

D	Raha	1
D	Investeering tütarettevõttesse B	4,499,999
K	Investeering tütarettevõttesse C (90%)	4,500,000

Ettevõtte B kajastab tehingut oma konsolideerimata aruannetes järgnevalt:

D	Investeering tütarettevõttesse C	4,500,000
K	Aažio	4,499,999
K	Raha	1

Teine tehing (10% C aktsiate omandamine vähemusaktsionärielt) on turutingimustel tehtud tehing ning seda tuleb kajastada tavapärasel ostumeetodil. B peab viima läbi ostuanalüüsi, hindama C varade ja kohustuste õiglased väärtused ning kajastama vahet soetusmaksumuse ja omandatud varade ja kohustuste õiglase väärtuse vahel firmaväärtusena.

Ostuanalüüs näeb kokkuvõtlikult välja järgmine:

Soetusmaksumus	1,000,000
Omandatud netovara õiglase väärtus (10% 7 miljonist)	<u>700,000</u>
Firmaväärtus	300,000

Ettevõtte B kajastab tehingut oma konsolideerimata aruannetes järgnevalt:

D Investeering tütarettvõttesse C (sh. osalus C netovaras summas 700,000 ja firmaväärtus summas 300,000)	1,000,000
K Raha	1,000,000

B ja C juriidiline ühendamine ei ole äriühendus käesoleva juhendi mõistes ega avalda mõju B konsolideeritud aruannetele. Alates juriidilise ühinemise hetkest lõpetab ettevõtte B oma konsolideerimata aruannetes ettevõtte C aktsiate kajastamise kapitaliosaluse meetodil ning hakkab ettevõtte C varasid ja kohustusi ning tulusid ja kulusid kajastama rida-realt (analoogiliselt konsolideeritud aruannetega).

Näide (c).

Ettevõttel A on kaks 100%-list tütarettvõtet B ja C. A otsustab tütarettvõtted ühendada. Ühendamise läbiviimiseks emiteerib ettevõtte B oma emaettevõttele uusi aktsiaid nominaalväärtuses 1,000,000 krooni eest ja saab emaettevõttelt vastu 100% C aktsiatest. C netovarade bilansiline väärtus on 5,000,000 krooni. Seejärel viiakse läbi B ja C juriidiline ühendamine.

Kuna tehing toimub ühise kontrolli all olevate ettevõtete vahel ning vähemusaktsionäridele kuuluv osalus ei muutu (antud näites vähemusosalus puudub täiesti), siis tuleb tehingut kajastada korrigeeritud ostumeetodil.

Ettevõtte B bilansis kajastatakse vahet emiteeritud aktsiate nominaalväärtuse ja ettevõtte C netovara bilansilise väärtuse vahel kui ettevõtte A täiendavat sissemakset ettevõtte B omakapitali.

Ettevõtte A kajastab tehingut oma konsolideerimata aruannetes järgnevalt (kogu tehing elimineeritakse A konsolideeritud aruannetes):

D Investeering tütarettvõttesse B	5,000,000
K Investeering tütarettvõttesse C	5,000,000

Ettevõtte B kajastab tehingut oma konsolideerimata aruannetes järgnevalt:

D Investeering tütarettvõttesse C	5,000,000
K Aktsiakapital	1,000,000
K Aazio	4,000,000

B ja C juriidiline ühendamine ei ole äriühendus käesoleva juhendi mõistes ega avalda mõju B konsolideeritud aruannetele. Alates juriidilise ühinemise hetkest lõpetab ettevõtte B oma konsolideerimata aruannetes ettevõtte C aktsiate kajastamise

kapitaliosaluse meetodil ning hakkab ettevõtte C varasid ja kohustusi ning tulusid ja kulusid kajastama rida-realt (analoogiliselt konsolideeritud aruannetega).